

FORMAREA LUI NICOLAE BĂLCESCU CA REVOLUȚIONAR

VASILE MACIU

Ceea ce aduce nou N. Bălcescu în viața poporului român este înmănușarea teoriei democratice și a metodei revoluționare cu scopul de a da societății românești, frînata în dezvoltarea ei de sistemul feudal și de dominația străină, posibilitatea de a sfârșii aceste cătușe și de a se uni într-un stat independent care să aparțină întregului popor. Ar fi greșit să se creadă însă că el a fost un fenomen unic în societatea românească de la mijlocul secolului al XIX-lea, un caz particular datorit unei explozii spirituale excepționale, căci N. Bălcescu este numai exponentul cel mai de seamă al generației din 1848, purtătoarea unei sarcini istorice pe care el a definit-o cel mai precis și pentru împlinirea căreia și-a dăruit viața. Tot atât de greșit ar fi dacă s-ar crede că N. Bălcescu a ajuns dintr-o dată la încheierea concepției sale democrat-revoluționare și că n-a suferit nici o influență. Cercetarea activității lui teoretice și practice, dimpotrivă, arată că el a ajuns la cristalizarea gândirii sale în urma cercetării condițiilor istorice în care trăia poporul român, a unei ucenicii și a unei practici revoluționare de scurtă durată, dar profundă.

Epoca în care a trăit N. Bălcescu a fost adânc pătrunsă de ideile revoluției burgheze franceze, care sfârșise în Franța sistemul feudal și-l zdruncinase în toată Europa centrală, pregătind înlocuirea lui prin noul sistem social-economic capitalist. Deși Imperiul napoleonian, continuatorul revoluției din 1789, fusese desființat în 1815 și monarhii absoluți din Europa constituiseră Sfânta Alianță cu scopul de a bara mișcarea revoluționară, popoarele Europei asuprite din punct de vedere social și național s-au ridicat curînd la luptă pentru a înlătura cîrmuirile feudalo-absolutiste și asuprirea națională. S-au organizat societăți secrete pentru organizarea și conducerea mișcărilor revoluționare. Statele Confederației Germanice, Spania și Italia, Peninsula Balcanică și însăși Rusia au fost zguduite de lupta revoluționară antifeudală în anii 1818-1825. Și țările române au fost cuprinse de mișcarea revoluțio-

---

* Comunicări prezentate la sesiunea științifică festivă organizată de S.S.I. la Rîmnicu-Vilcea în 21, 22 iunie 1969.

nară. În fruntea unei oștiri de țărani, Tudor Vladimirescu a ridicat în 1821 steagul luptei revoluționare în numele poporului pentru obținerea „dreptăților țării”, desconsiderate de Poartă și de principii fanarioți, și pentru înlăturarea asupririi boierești. Principii fanarioți au fost înlăturați și înlocuiți cu principii pămînteni, un câștig important al cauzei naționale, dar dezvoltarea societății românești era frînată mai departe de menținerea sistemului feudal și de dominația străină. Mișcarea revoluționară fiind înfrîntă, a apărut însă o vi-guroasă mișcare reformatoare, care revendica reorganizarea statului, înlăturarea dominației otomane în Principate, unirea acestora și chiar formarea unui stat pentru întregul popor român, ideologia daco-românismului, dezvoltată de istoricii și filologii Școlii ardelenе, începînd să aibă un sens nou, să devină o doctrină politică. După înnăbușirea singeroasă a mișcării revoluționare din 1821, nimeni între românii din Principate nu se mai gîndesc că s-ar putea obține, prin luptă revoluționară, satisfacerea revendicărilor formulate de autorii proiectelor de reforme. Războiul din 1828—1829 dintre Rusia și Imperiul otoman, la care au participat și numeroși români, a slăbit totuși dependența Principatelor față de Poartă și le-a dat libertatea relațiilor comerciale cu orice țară, dar le-a impus protectoratul guvernului țarist. Revendicările mișcării reformatoare au fost atunci concretizate, sub egida Rusiei țariste, în constituția dată Principatelor, numită Regulamentul Organic, care a introdus schimbări cu caracter progresist, dar a menținut privilegiile boierești și servitutele feudale ale țăranilor dependenți și a înscris, numai, îndemnul la unirea Moldovei și Țării Românești, fără a le uni.

Dezvoltarea capitalismului întemeiată pe mașinism a creat între timp, în Europa occidentală, noi condiții pentru intensificarea mișcării revoluționare. În 1830, Bourbonii au fost alungați din Franța, unde s-a organizat o monarhie liberală, sprijinită de marea burghezie. Belgienii s-au răsculat și au format un regat liberal. S-au răsculat în același an și polonii pentru eliberarea țării lor, dar au fost înfrinți pentru că masele țărănești n-au fost interesate în luptă. În Italia, mișcarea revoluționară carbonară a fost depășită de noua orientare ce i-a dat Giuseppe Mazzini, apreciat de N. Bălcescu în 1850 ca „cel mai mare revoluționar din Europa”¹. Mazzini a organizat în 1831 societatea secretă *Tinăra Italie*, cu scopul de a lupta pentru independența și unitatea Italiei în cadrul unei republici democratice, care va făuri națiunea italiană. Pentru organizarea unei lupte revoluționare comune a popoarelor europene, el a înființat în 1837 o nouă societate secretă *Tinăra Europă*. Numeroasa emigrație polonă, sub influența ideilor lui Mickiewicz și conducerea prințului Adam Czartoryski, pregătea o nouă răscoală, contînd să antreneze în lupta revoluționară și alte popoare [asuprite. În Franța cresc mișcarea democrată și republicană și influența ideologică a istoricului Jules Michelet, a istoricului filozof Edgar Quinet și a democratului militant catolic Lamén-

---

¹ N. Bălcescu, *Opere*, IV. *Correspondență. Scrisori. Memorii. Adrese. Documente. Note și materiale*. Ediție critică de G. Zane, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964, p. 307 (scrisoare adresată din Paris la 16 iunie lui Alexandru Zane).

mais. Mișcarea muncitorească se dezvoltă în Anglia, Franța și Germania vestică, iar socialismul utopic, manifestat prin scrierile lui Saint-Simon, Robert Owen și Charles Fourier, este depășit de K. Marx și F. Engels, făuritorii socialismului științific. Au influență în mase socialiștii Louis Blanc și P. J. Proudhon, accesibili în special intelectualilor și muncitorilor din micile ateliere. Se înmulțesc societățile secrete revoluționare, mai ales în Franța. Din 1846 revoluția se aștepta să izbucnească în toată Europa dintr-un moment în altul.

În țările române, dezvoltarea producției de mărfuri a subminat sistemul feudal, atât în Principate cât și în Transilvania. Burghezia, țărănimea și boierimea liberală, nemulțumite de menținerea sistemului feudal, au trecut la organizarea luptei pentru răsturnarea acestuia și pentru unirea poporului român într-un singur stat independent. Frământările revoluționare europene, în special cele din Franța, Italia și Polonia, încurajează mișcarea națională și antifeudală românească. Presa difuzează, fără a putea fi împiedicată de cenzură, știrile privind schimbările sociale și politice din Occident, dar și ideile care circulau acolo. I. Eliade Rădulescu, G. Barițiu și M. Kogălniceanu, prin publicațiile și lucrările lor, întăresc speranțele în progresul social și unirea națională. Deși Ion Cîmpineanu înființase în 1833 împreună cu I. Eliade Rădulescu Societatea Filarmonică și organizase apoi o lojă masonică², simburile rezistenței contra introducerii în Regulamentul Organic a articolului adițional, pînă la sfîrșitul deceniului al patrulea al secolului al XIX-lea Partida Națională nu trecuse la acțiuni propriu-zis revoluționare. Conspirativă, mișcarea pentru unire, independență și constituție liberală, condusă de Ion Cîmpineanu în anii 1838—1839, n-a avut formal un caracter revoluționar, întrucît urmărea să realizeze aceste schimbări cu ajutorul Angliei și Franței, eventual cu acordul Porții, prin mijlocirea emigrației polone conduse de prințul Adam Czartoryski. Programul de schimbări al lui Ion Cîmpineanu avea însă un conținut social-politic revoluționar și nu putea fi realizat decît tot cu mijloace revoluționare. Eșecul acțiunii întreprinse pentru îndeplinirea lui, ca și convingerea că reorganizarea societății românești pe baze noi nu se putea face pe cale legală au determinat pe partizanii săi, unii din ei tineri, între care și N. Bălcescu, să adopte în lupta lor metoda revoluționară.

* * *

Prin ascendența sa familială, N. Bălcescu era legat de acele pături sociale care au intrat apoi în componența burgheziei, la mijlocul secolului al XIX-lea, clasă conducătoare a mișcării antif feudale. Un bunic dinspre tată, Petre Căpitanul, numit așa pentru că la 1776 era căpitan de seimeni în București³,

² Gregoriu G. Tocilescu, *Nicolae Bălcescu, Viața, timpul și operele sale* (1819—1852), București, 1876, p. 29.

³ Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*, în „Studii”, XVI (1963) nr. 2, p. 378.

ducea la bătrînețe o viață modestă, iar bunica dinspre tată, soția lui Petre Căpitanul, Maria, era fiica popei Dima zugravul, tot din București, care îi dăduse zestre 4 pogoane de vie cu 19 pogoane țelină în jur la Urlați, cumpărate în 1755. Însuși tatăl lui N. Bălcescu, Barbu Petrescu, poreclit și Bărbuceanu, născut pe la 1770, era înainte de căsătorie un mic slubaș în București. Numai după căsătoria cu Zinca Bălcescu a obținut modestul titlu boieresc de pitar și și-a luat, după moșia primită ca zestre, numele de Bălcescu. Scurt timp, din decembrie 1820 pînă în ianuarie 1821, a fost sameș al județului Dolj ⁴. În anii 1819—1820, își construise, în locul modestei sale locuințe din București, o casă încăpătoare. Străbunicul dinspre mamă al lui N. Bălcescu a fost popa Necula, care a cumpărat la 20 aprilie 1766 cu 880 taleri moșia Bălcești, de pe Topolog, în județul Argeș, lată de 1760 stînjeni, ⁵ de la serdăreasa Mari-oara Canache. Suma de bani cu care s-a cumpărat moșia Bălcești s-ar fi putut strînge din negoț, poate și din contrabandă pe cărările puțin cunoscute spre Transilvania. Tatăl mamei lui N. Bălcescu, Tănase, capătă titlul de postelnicel și devine în 1774 zapciu al plășii Topolog, slujbă foarte modestă, dar aducătoare de venituri. La 1779, Tănase e numit polcovnic pentru paza județului Săcuieni ⁶, apoi se stabilește în București și se căsătorește cu Ecaterina, fiica lui Stoian Pavel ⁷, logofăt la vistierie, și a Bălașei, născută Băbeanu, de la care ia zestre bună, între altele, via Valea Orliței din județul Săcuieni, vreo 12 pogoane ⁸. Nici despre mama sa nu se poate deci spune că N. Bălcescu ar fi avut o ascendență cu adevărat boierească.

În ianuarie 1821, din cauza mișcării revoluționare, pitarul Barbu Petrescu și-a pierdut o parte din avera bănească. Tot din aceeași cauză a trecut cu familia în Transilvania. La reîntoarcere, e urmărit de creditori și nu se știe dacă a mai avut slujbe. Moare în iarna anului 1825. Soția sa, Zinca Bălcescu, luptă cu creditorii, dar caută să încaseze și banii ce se datorau din 1821 soțului ei. E văduvă cu cinci copii. Locuia la București în mahalaua Mîntuleasa în casa clădită de soțul ei, de la care îi rămăsese via de lîngă Urlați (4 pogoane vie cu 19 pogoane țelină); de la părinții ei primise zestre ⁹ jumătate din moșia Bălcești de pe Topolog, jumătate din moșia Giltofani, situată la nord de Bălcești, vreo 12 pogoane vie pe Valea Orliței din județul Săcuieni, diferite obiecte de valoare ș.a. Pămînturile din județul Argeș nu puteau aduce un venit apreciabil, avînd puține terenuri arabile. Viile de lîngă Urlați și de pe Valea Orliței ar fi putut să procure venituri mai mari, dacă ar fi fost bine administrate, lucru greu pentru o văduvă cu cinci copii, cum era Zinca Bălcescu.

---

⁴ Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 380.

⁵ *Ibidem*, p. 375.

⁶ *Ibidem*, p. 376.

⁷ *Ibidem*, p. 377.

⁸ *Ibidem*, p. 391—393.

⁹ *Ibidem*.

Nicolae Bălcescu s-a născut, cum indică Gr. G. Tocilescu, la 29 iunie 1819¹⁰. Avea un frate mai mare, Constantin (Costache), născut în 1812, două surori mai în vîrstă, Maria, căsătorită mai tîrziu cu Geanolu, administrator în 1852 al județului Teleorman, și Sevastița, născută în 1818, necăsătorită, și un frate mai mic, Barbu.

Lipsiți de capul familiei, Zinca și copiii ei, cu toate că aveau o avere care ar fi putut să le asigure venituri bune, n-au putut să trăiască din larg. Deși Zinca putea să se pretindă fiică și soție de boier, ea și familia ei se aflau dacă nu în afara clasei boierești, în mod cert în pătura inferioară a acesteia și trăiau modest.

Primele contacte cu lumea, N. Bălcescu le-a avut în anii de după 1821, cînd amintirea mișcării revoluționare și a lui Tudor Vladimirescu era încă vie. Folosind, probabil, informații din partea unor foști cunoscuți ai lui N. Bălcescu, Gr. G. Tocilescu scrie că acesta „la vîrsta de 7 ani începu să învețe carte grecească, după obiceiul timpului, de la un arhimandrit grec, care venea acasă de-i preda lecții”¹¹. Cînd s-a redeschis în 1831 Școala de la Sf. Sava, numită apoi Colegiul Național Sf. Sava, N. Bălcescu i-a urmat sîrguincios cursurile. În 1832 era în clasul al 3-lea umanioare, la cursul de gramatică al profesorului I. Pop¹². Matricola școlară îl mai arată că învăța caligrafia cu profesorul Alexandru Pop; îl găsim apoi în clasul al 5-lea de umanioare, împreună cu fratele său Constantin, învățînd limba franceză cu profesorul Simion Marcovici¹³. La 1832 Bălcescu a fost între premianți¹⁴. Peste patru ani, în 1836, se afla în cursul complementar, unde avea printre colegi pe viitorul poet Dimitrie Bolintineanu¹⁵. Anul următor se pare că a terminat învățătura la Sf. Sava, căci Ion Voinescu II, în necrologul său din 1853, spune că „la vîrsta de 17—18 ani el săvîrși cu distincțiune învățăturile colegiale din Colegiul Sf. Sava din București”¹⁶, cuvinte pe care le reproduce aproape aidoma, fără indicarea locului de unde le-a luat, și Gr. G. Tocilescu în monografia din 1876¹⁷. Voind să-și continue învățătura, N. Bălcescu „ceru de la maica sa, scrie Ion Voinescu II, cu mare stăruință să-l trimită în Paris pentru desăvîrșirea studiilor sale; dar împrejurările grele, adaugă Ion Voinescu II, în care se afla atunci maica sa, nu ertară de a-i împlini dorința”¹⁸. „Împrejurările grele” care o împiedicau pe mama studiosului adolescent să-l trimită la

¹⁰ Gregoriu G. Tocilescu, *op. cit.*, p. 27. Vezi și I. Voinescu, *Nicolae Bălcescu*, Paris, 1853, p. 3 (la B.A.R.S.R. mss. 4077, f. 131—2); P. P. Panaitescu, *Contribuții la o bibliografie a lui N. Bălcescu*, București, 1923, p. 7—8 și N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondență...*, p. 35.

¹¹ Gregoriu G. Tocilescu, *op. cit.*, p. 27.

¹² Ștefan Pop, *Colegiul Național Sf. Sava*, în „Boabe de grîu”, IV, (1933), nr. 7, p. 397.

¹³ *Ibidem*, p. 398.

¹⁴ *Ibidem*, p. 399.

¹⁵ *Ibidem*, p. 402.

¹⁶ I. Voinescu, *op. cit.*, p. 2.

¹⁷ Gregoriu G. Tocilescu, *op. cit.*, p. 27.

¹⁸ I. Voinescu, *op. cit.*, p. 2.

Paris erau lipsurile materiale ale unei familii care se lupta din greu să nu cadă în sărăcie. Neputînd pleca la Paris, N. Bălcescu, îmboldit „de aplecarea ce avé către învățătură“, rugă pe Eftimie Murgu „să-i facă un curs de filozofie“¹⁹, profesorul bănăţean primindu-i cu bucurie cererea. Eftimie Murgu venise în 1836 de la Iaşi, unde fusese doi ani (1834—1836) profesor la Academia Mihăileană, dar a fost silit să plece, desigur din cauza ideilor sale democratice. Acestea l-au adus în conflict cu conducătorul învăţămîntului din Moldova, Gheorghe Asachi, care l-a denunţat lui Mihail Sturdza că „e membru în complotul opoziţiei sale“²⁰. La 11/23 august 1836 Eftimie Murgu se întîlneşte la Bucureşti, unde se mai aflau şi alţi intelectuali transilvani, cu Timotei Cipariu şi cu George Bariţiu, veniţi în călătorie în Ţara Românească²¹. Pînă în 1837 trăieşte din lecţii particulare, avîndu-i probabil în acest timp printre elevi pe N. Bălcescu şi pe C. A. Rosetti, asupra cărora are o puternică influenţă²². La 1 septembrie 1837 este numit „vremelniceşte îndeplinitor (suplinitor) de profesor“ de logică şi drept roman la Colegiul Sf. Sava, dar nu figurează în registrul de prezenţă din 1838—1839²³. Totuşi, Eftimie Murgu a funcţionat în anii 1837—1839 ca profesor la Colegiul Sf. Sava, de vreme ce în acest din urmă an îşi dă demisia din acest post²⁴, de bună seamă silit, din cauza ideilor profesate la curs şi în afară. El profesa daco-românismul, ura contra boierimii corupte, emanciparea ţăranilor dependenţi şi formarea unei puternice armate naţionale — idei dezvoltate mai tîrziu de N. Bălcescu.

La 13 iunie 1838, N. Bălcescu adresează polcovnicului Ion Odobescu, „ajutorul şefului oştirii româneşti“, o cerere spre a fi primit în slujba oştirii, „cu chipul“ ce se va găsi „de cuviinţă“²⁵. Peste mai puţin de o lună, la 8 iulie, cererea lui e acceptată, fiind primit în oştire,²⁶ ca iuncăr, în escadronul 3 al Regimentului de cavalerie din Bucureşti²⁷. Avea 19 ani. Intrarea în oştire N. Bălcescu ar fi făcut-o, neputînd să-şi continue studiile la Paris, după Ion Voinescu II, „silit... de stăruitoarele cereri a maicei sale şi a rudelor, care aveau

¹⁹ I. Voinescu, *op. cit.*, p. 3.

²⁰ G. Bogdan-Duică, *Eftimie Murgu*, Bucureşti, 1937, p. 74—80 şi I. D. Suci u, *Revoluţia de la 1848—1849 în Banat*, Editura Academiei Republicii Socialiste România (Bucureşti), 1968, p. 88.

²¹ Vasile Netea, *Timotei Cipariu şi George Bariţiu călători prin Ţara Românească în 1836*. Note pe marginea unui text inedit, în „Studii“, X (1958), nr. 1, p. 124.

²² G. Bogdan-Duică, *op. cit.*, p. 86 şi I. D. Suci u, *op. cit.*, p. 88.

²³ Ştefan Pop, *op. cit.*, p. 404.

²⁴ I. D. Suci u, *op. cit.*, p. 88. Vezi şi I. D. Suci u, *Introducere*, în *Eftimie Murgu. Scrieri*. Ediţie îngrijită cu o introducere şi note de I. D. Suci u. Editura pentru literatură (Bucureşti), 1969, p. 19—21.

²⁵ N. Bălcescu, *op. cit.*, p. 35.

²⁶ G. Zane, *Mîscarea revoluţionară de la 1840 din Ţara Românească*, în „Studii şi materiale de istorie modernă“, vol. III, Editura Academiei R. P. Române (Bucureşti), 1963, p. 193 şi 205, nota 3.

²⁷ Cornelia Bodea şi Paul Cernovodeanu, *Primele şcoli ostăşeşti din Ţara Românească (1838—1840)*. Activitatea lui N. Bălcescu ca iuncăr-învăţător, în „Studii şi articole de istorie“, VIII (1966), S.Ş.I.F., p. 111 şi 123.

o mare influență asupra ei, de a-și alege o carieră”²⁸. Motivarea dată de Ion Voinescu II și provenită probabil chiar de la N. Bălcescu o acceptă în monografia sa Gr. G. Tocilescu²⁹, dar și cercetători din zilele noastre³⁰, precum și P. P. Panaitescu, care însă face rezerve³¹. Intrînd în oștire, N. Bălcescu nu-și făcea vreo iluzie, căci „e știut că sub regimul supt care trăim, scrie Ion Voinescu II, nu e carieră pentru oamenii de trampa sa...”³². A ales oștire, pentru că aceasta îi lăsa mai mult răgaz pentru studiu. Totuși, „nici slujba miliției nici contactul cu oamenii pe care era silit a-i vedea nu erau de natură a mulțumi nici spiritul nici inima sa”³³. Într-adevăr, cum spune Ion Ghica în 1886, fiind „tînăr de o complexiune delicată”³⁴ și încă de pe atunci potrivit regimului regulamentar și boierimii, N. Bălcescu nu putea fi un ofițer potrivit cerințelor vremii, dar cred că el a intrat în oștire nu numai silit de mama sa și de rude, ci a fost determinat în primul rînd de voința de a cunoaște direct „puterea armată” a țării și de a-și însuși arta militară, poate și de intenția ce-i putea fi sugerată de mentorul său, Eftimie Murgu (acesta, fiu de ofițer, frate și cumnat de ofițeri din regimentul de graniță românesc din Caransebeș)³⁵, de a folosi oștire în eventualitatea unei insurecții. Trebuie să se adauge și îndemnul ce-i venea spiritului său din exaltarea rostului oștirii naționale, cu prilejul înființării acesteia, de Iancu Văcărescu în poezia sa din 1829 *Marșul românesc* și curînd de Vasile Cîrlova, în *Odă oștirii române*.

Lipsit de aptitudini fizice pentru a putea fi un bun ofițer și fiind înclinat către studiu, N. Bălcescu intra astfel în oștire pentru a răspunde unei convingeri profunde. „Avea credința, scrie despre el Ion Ghica, că România nu se va putea ridica decît prin arme și că românii trebuia cu orice preț să se arate pe un cîmp de bătae, să dea dovezi de vitejie, să se afirme ca națiune, idee pe care o vedem dominînd de-a lungul în toate scrierile sale”³⁶.

În august 1838, deci în luna următoare primirii lui N. Bălcescu în oștire, s-a înființat, din inițiativa lui Alexandru Ghica, domnul țării, în cadrul Regimentului 3, aflat atunci în garnizoană la București, o școală pentru ostașii unităților militare din București, sub comanda căpitanului Ștefan Stoica, bănănețean de origine, spirit cultivat³⁷, predarea urmînd a se face de trei absol

²⁸ I. Voinescu, *op. cit.*, p. 3.

²⁹ Gregoriu G. Tocilescu, *op. cit.*, p. 28.

³⁰ G. Zane, loc. cit., și Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 111.

³¹ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 13.

³² I. Voinescu, *op. cit.*, p. 3.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Ion Ghica, *Nicu Bălcescu, în Opere complete, Scrieri*, vol. III (Scrisori către V. Alecsandri). Cu o prefață, indice de lucruri, localități, persoane și de cuvinte de Petre V. Haneș. Editura Minerva, București, 1914, p. 381.

³⁵ G. Bogdan-Duică, *op. cit.*, p. 4 și I. D. Suciu, *op. cit.*, p. 97.

³⁶ Ion Ghica, *op. cit.*, p. 381.

³⁷ Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *Primele școli ostășești din Țara Românească (1838—1840). Activitatea lui N. Bălcescu ca iuncăr-învățător*, în „Studii și articole de istorie”, VIII (1966). S. Ș. I. F., p. 108.

venți ai Colegiului Sf. Sava, între care și iuncărul N. Bălcescu,³⁸ însărcinat să predea citirea și geografia³⁹. Numirea lui N. Bălcescu la școala ostășească se datora aprecierii ce se făcea cunoștințelor sale în diferite domenii ale culturii; desigur însă și în urma cererii sale. Probabil că a participat și în 1839 la noua școală ostășească înființată în cazarma „Alexandria” din Dealul Spirii, în cadrul Regimentului 1, încuitorul Regimentului 3, plecat în provincie⁴⁰. Nemenționarea lui N. Bălcescu cu prilejul examenului final s-ar explica prin nemulțumirea ofițerilor superiori de felul cum el orienta ideologic⁴¹ pe elevii ostași. De altfel, motive de natură ideologică-politică au făcut, de bună seamă, ca în 1840 o altă școală ostășească să nu mai fie înființată, căci trezirea conștiinței naționale și sociale a ostașilor devenea periculoasă pentru regimul regulamentar. În această privință trebuie ținut seamă de relatarea lui Ion Ghica, privind timpul cît a fost N. Bălcescu iuncăr, despre care scrie că „se știa că la cazarmă aduna pe lângă dînsul, în orele de recreație, mai mulți sergenți și soldați, cărora le povestea despre vitejiile românilor în luptele cu turcii, cu tătarii, cu ungurii și cu lehi, de pe vremurile lui Mircea, lui Mihai și lui Ștefan: ba chiar îi învăța să scrie și să citească”⁴². Atît activitatea de învățător în cele două școli ostășești, cît și povestirile istorice făcute ostașilor au trezit nu numai nemulțumirea superiorilor lui N. Bălcescu, ci și îngrijorarea lor. Rezultatul a fost că iuncărul zelos a fost menținut bun în grad și n-a primit nici o răsplată pentru munca depusă în cele două școli ostășești⁴³.

Personalitatea lui, de altfel, nu se putea dezvolta deplin în atmosfera apăsătoare a cazarmilor regulamentare, mai ales dacă ținem seama că el își descoperise cu cîțiva ani înainte vocația de istoric și își descoperea acum pe cea de luptător revoluționar pentru progres, unitate și independență națională. Elev în primele clase ale Colegiului Sf. Sava, făcea întinse extrase din cronici și din lucrările de istorie citite, scrie Ion Ghica, povestind împrejurările în care l-a cunoscut⁴⁴. În colegiu a studiat, între altele, istoria universală predată de Aron Florian, și limbile franceză, elenă și latină, iar sub îndrumarea lui Eftimie Murgu a studiat filozofia formală (logica) și dreptul roman, așa încît la 18—19 ani își însușise temeinic elementele unei serioase culturi generale. Nu putem accepta deci părerea lui P. P. Panaitescu, motivată de absența unor studii universitare în străinătate, că N. Bălcescu ar fi fost un autodidact⁴⁵, care și-ar fi format singur o cultură generală și una de istoric, căci ajutorul

³⁸ Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *Primele școli ostășești din Țara Românească (1838—1840)* ..., p. 109.

³⁹ *Ibidem*, p. 112.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 114—117.

⁴¹ I. Voinescu scrie (*op. cit.*, p. 3) că activitatea didactică a lui N. Bălcescu a provocat un scandal mare și că unii dintre comandanții de companii „împingeau neștiința pînă acolo, încît într-o zi unul dintr-înșii față cu soldații ce ascultau lecțiile de la junele Bălcescu, să-l întrebe „cine vreodată a putut măsura pămîntul și număra cite lighioane de oameni și de limbi mai sînt pe fața lui”.

⁴² Ion Ghica, *op. cit.*, p. 381.

⁴³ Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 117.

⁴⁴ Ion Ghica, *op. cit.*, p. 380.

⁴⁵ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 10.

școlii și al unui învățat bine dotat ca Eftimie Murgu nu i-a lipsit. N. Bălcescu a studiat însă și singur, atât în anii adolescenței, cât și mai târziu. Pe când era în oștire, după terminarea serviciului, spre deosebire de camarazii săi și a majorității tinerilor intelectuali ai timpului, el se cufunda în studiul autorilor clasici, mai ales în acela al istoriei și în special al istoriei românești⁴⁶. „Nicu Bălcescu, spune Ion Ghica, avea o mare dorință de a învăța; dotat cu înlesnire și aplicațiune la studii, inteligent, ardent și entuziast, predilecțiunea lui era mai cu deosebire pentru studiile istorice și mai ales pentru partea militară a istoriei. Din copilărie citise cu atențiune Vietile oamenilor vestiți a lui Plutarh, Anabasil lui Xenofon, Războiul Peloponezian al lui Tucidid; citise și recitise pe Tacit, Comentariile lui Cezar, Campaniile lui Napoleon și ale lui Frederic cel Mare și studia cu dinadinsul pe Gibbon și scrierile generalului Jomigny asupra strategiei“⁴⁷. Nu se mulțumea numai cu studiul lucrărilor de istorie, ci înainte de a împlini douăzeci de ani studia izvoarele—cronicile naționale, încă inedite, și mai ales documentele din colecția lăsată de căpitanul Cornescu Olteniceanu⁴⁸ și, desigur, pe cele ale Arhivelor statului, instituție înființată în 1831. Necesitatea de a-și lărgi cercul informației l-a determinat să-și însușească și limbile engleză, italiană și germană⁴⁹.

Setea de cunoaștere, în special în domeniul istoriei, era determinată de voința de a da un fundament științific aspirațiilor sale naționale și sociale, formate în timpul adolescenței, atât în colegiu, cât și în cercul progresist condus de Ion Cîmpineanu și de Ion Eliade Rădulescu, pe care-l frecventa. În această privință, avem mărturia lui Ion Voinescu II⁵⁰, unul din vechii prieteni și colaboratori al lui. Influenței cercului lui Ion Cîmpineanu i s-a adăugat aceea a revoluționarului Eftimie Murgu, pe care l-a avut în anii 1836—1840 profesor și îndrumător. Eftimie Murgu era un spirit înaintat, despre care prudentul G. Barițiu va scrie mai târziu: „ce e drept că acelui bărbat de almintrelea genial îi lipsea din nefericire moderațiunea și prudența“⁵¹. Tot G. Barițiu spune însă că la lecțiile particulare ale lui Eftimie Murgu „curgea junimea din București, încă și din familiile mai de frunte“⁵².

Deși Gr. G. Tocilescu exagerează scriind că în 1838 relațiile lui N. Bălcescu cu Ion Cîmpineanu, capul Partidei Naționale, erau „strînse“⁵³, teza

⁴⁶ Ion Voinescu, *op. cit.*, p. 3.

⁴⁷ Ion Ghica, *op. cit.*, p. 381.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 381—382.

⁴⁹ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 9. Vezi și lista operelor citate în *Istoria românilor sub Mihai Viteazul*, în N. Bălcescu, *Opere*, vol. II, Edit. Academiei Republicii Populare Române (București), 1953, p. 351—361.

⁵⁰ Ion Voinescu, *op. cit.*, p. 3.

⁵¹ G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, vol. II, Sibiu, 1890, p. 21. Vezi și P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 12.

⁵² *Idem*, *Dr. Eftimiu Murgu*, în „*Transilvania*. Foaia Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român“, Brașov, III (1870), nr. 11 din iunie, p. 131. Vezi și G. Zane, *Mișcarea revoluționară de la 1840 din Țara Românească*, în „*Studii și materiale de istorie modernă*“, vol. III, București, Edit. Academiei R.P.R., 1963, p. 192.

⁵³ Gregoriu G. Tocilescu, *op. cit.*, p. 30.

lui P. P. Panaitescu⁵⁴, susținută și de G. Zane⁵⁵, că relațiile lui N. Bălcescu cu Ion Cîmpineanu n-ar fi fost de natură politică, nu e dovedită cu nimic, întrucît textul lui Ion Voinescu II, la care se trimite, subînțelege tocmai contrariul⁵⁶. Mai mult chiar, în anii 1837—1838, cînd Ion Cîmpineanu conducea cu vigoare mișcarea națională, nepotul și colaboratorul său, Ion Ghica, aflat la studii la Paris, întreținea o corespondență politică cu N. Bălcescu, Ion Voinescu II și Grigore Alexandrescu. „Epistolele lui Nicolae Bălcescu, lui Iancu Voinescu și lui Grigore Alexandrescu, scrie Ion Ghica, erau foarte apreciate, mai ales pentru noutățile ce ne dau despre cele ce se petreceau cu ocaziunea revizuirii Regulamentului Organic”⁵⁷. Așa cum admit și G. Zane⁵⁸ și Cornelia Bodea⁵⁹, între mișcarea din 1837—1839 și cea din 1840 există o continuitate, deosebirea constînd, după G. Zane, în conținut⁶⁰, iar după Cornelia Bodea, în sfera de aplicare a principiilor tactice (!) „mai îngustă boierească, în cazul al doilea”⁶¹. În realitate a existat și o continuitate de participanți — N. Bălcescu fiind unul din aceștia — și o continuitate de conținut, înlăturarea sistemului social-politic feudal și a dominației străine; deosebirea constă numai în faptul că mișcarea cu caracter conspirativ din 1840 a utilizat o metodă mai pronunțat revoluționară și a avut un conținut social-politic mai avansat. În amîndouă mișcările a acționat și N. Bălcescu, cu un rol secundar, din cauza vârstei și a situației sale modeste, cîștigînd însă o experiență revoluționară care l-a călît pentru lupta lui viitoare.

Deși, cum arată P. P. Panaitescu, mișcarea din 1838—1840 condusă de Ion Cîmpineanu „a fost lăsată voit în umbră” de generația de la 1848 intrată în conflict cu el⁶², — deci și de N. Bălcescu — ea a constituit însă germele care a dat naștere Partidei Naționale românești, căci în cadrul ei s-a manifestat direct voința românilor de a forma imediat un singur stat unit și independent întemeiat pe principiul libertății claselor sociale⁶³. Într-adevăr, la 1

⁵⁴ P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 14.

⁵⁵ G. Zane, *op. cit.*, p. 223, nota 3.

⁵⁶ I. Voinescu, *op. cit.*, p. 3.

⁵⁷ Ion Ghica, *David Urquhard*, în *Opere complete, Scrieri*, vol. III (Scrisori către V. Alecsandri), cu o prefață, indice de lucruri și de cuvinte de Petre V. Haneș București, Editura Minerva, 1914, p. 113. Vezi și P. P. Panaitescu, *loc. cit.*, care afirmă, eronat, că la baza „complotului” din 1840 ar fi fost „starea spiritelor [care] era așa încît s-au produs mai multe comploturi și răscoale aproape concomitente...”!

⁵⁸ G. Zane, *op. cit.*, p. 215 și 218.

⁵⁹ Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională 1834—1849*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967, p. 28.

⁶⁰ G. Zane, *op. cit.*, p. 186.

⁶¹ Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 27—28.

⁶² P. P. Panaitescu, *Planurile lui Ioan Cîmpineanu pentru unitatea națională a românilor. Legăturile lui cu emigrația polonă*. Cluj, 1924, p. 2.

⁶³ *Ibidem*, p. 11. Vezi și Ioan C. Filitti, *Turburări revoluționare în Țara Românească între anii 1840—1843*, București, 1912, în „Analele Academiei Române”, Seria II, Tomul XXXIV, Secția istorică, pp. 202 și 203, scrisoarea lui Alexandru Ghica din 5 noiembrie 1840 către Metternich, unde se spune că mișcarea („complotul”) din 1840 nu era decît „o filiație” a mișcării din anul precedent și că „les publications du sieur Colson ont servi de base à tous les projets d'organisation insurrectionnelle...”

noiembrie 1838 s-a lansat un manifest în care se cerea unirea poporului român, o nouă constituție, domn ereditar „suveran al românilor“ și se chemau moldovenii să se unească cu muntenii ⁶⁴. În aceeași lună s-a alcătuit și un proiect de constituție liberală, întemeiată pe dreptul de vot pentru toți cetățenii de la 25 de ani în sus și prin care se da „comunelor“ pământul ce aparținea de drept țăranilor ⁶⁵, ceea ce implica înlăturarea sistemului social-politic feudal.

Arestarea lui Ion Cămpineanu, care activase în ultimul an deschis, a convins o parte importantă a Partidei Naționale că schimbarea sistemului social-politic feudal și obținerea unității și independenței naționale nu se puteau face decât pe calea revoluției, cu ajutorul maselor țărănești. În acest scop s-a organizat o societate secretă sub conducerea lui Mitică Filipescu, tânăr doctor în drept întors de curînd în țară de la Paris, un rol principal avînd la început atît J. A. Vaillant cît și Eftimie Murgu ⁶⁶. Scopul era să se pregătească o insurecție, să se obțină independența țării, să se formeze un guvern republican ⁶⁷, să se emancipeze țăranii ⁶⁸ ca fermieri perpetui și să se înarmeze întregul popor. Ulterior au intrat în organizație N. Bălcescu și alții. Rapida organizare a fost determinată de eventualitatea dezlănțuirii unui război pentru rezolvarea chestiunii orientale, izbucnită în anii precedenți. „Pretestul era răsturnarea lui Vodă, mîntuirea țerii de jafuri și abuzuri, scrie Ion Voinescu II, dar speranțele lor [ale lui N. Bălcescu și Mitică Filipescu] erau că supt acest pretest vor izbuti a scula țeara în picioare și a o pregăti pentru lupta în contra năvălitorilor care ar fi voit să ne răpească naționalitatea. De aceea se repezîră cîteva proclamațiuni cu un program de o nouă constituție“ ⁶⁹. „Acea ce îi preocupa pe șefii acestei mișcări, subliniază Ion Voinescu II, era amenințarea pierderii naționalității“ ⁷⁰.

N. Bălcescu însuși, în *Mersul revoluției în istoria românilor*, prezintă mai profund împrejurările și programul mișcării revoluționare din 1840. În timp ce „partida ciucoilor“ și „partida fanariotică“ își disputau puterea în timpul domniei lui Alexandru Ghica, „o jună partidă națională se întocmește, scrie el, și își ia de misie d-a continua programa revoluției de la 1821 și de-a realiza întrutot dorințele și trebuințele poporului, surpînd ciocoismul și fanariotismul și înălțînd românismul la putere. Ca la 1821, partidă națională voiește a mîntui poporul prin popor, adică este o partidă revoluționară. Ea nu era numeroasă, dar era jună și înfocată și știa că adevărul și viitorul e cu

⁶⁴ P. P. Panaitescu, *Planurile lui Ioan Cămpineanu pentru unitatea națională a românilor...*, p. 14.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 15.

⁶⁶ G. Zane, *op. cit.*, p. 218.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 221 și 236. Vezi și J. A. Vaillant, *La Roumanie ou histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d'or, Ardaliens, Vallagues et Moldaves, résumés sous le nom de Romans*. Tome deuxième, Paris, 1844, p. 406—408.

⁶⁸ G. Zane, *op. cit.*, p. 222 sqq. Acesta (*op. cit.* p. 221—222) crede că mișcarea urmărea în principal schimbări structural interne, dar teza sa este contrazisă de J. A. Vaillant (*op. cit.*, p. 405) cît și de Ion Voinescu II (*op. cit.*, p. 3), care susține că revendicările naționale constituiau latura principală a mișcării. Vezi și Ioan C. Filitti, *op. cit.*, p. 281.

⁶⁹ I. Voinescu, *op. cit.*, p. 3. Vezi și J. A. Vaillant, *op. cit.*, p. 404.

⁷⁰ I. Voinescu, *op. cit.*, p. 3.

dînsa, că mulți în fundul inimii lor simt și gîndesc ca dînsa și că stindardul ei va fi împrejurat de o mulțime de prozeiți în ziua ce îl va înălța”⁷¹.

În octombrie 1840, conspirația a fost însă descoperită și Alexandru Ghica a luat aspre măsuri ca s-o sfărîme, dar a crezut c-a găsit și prilejul să compromită uneltirile adversarilor săi boieri⁷². La 20 octombrie au fost arestați, între alții, Eftimie Murgu și N. Bălcescu⁷³, iar peste trei zile a fost arestat și Mitică Filipescu, conducătorul conspirației. Arestații erau acuzați că pregăteau un complot contra guvernului⁷⁴. J. A. Vaillant a fost și el implicat, dar, cetățean francez, a fost făcut scăpat în Moldova. Arestații au fost anchetați cu asprime. Mulți dintre ei, între care și Mitică Filipescu, au fost torturați ca să facă declarații pe placul anchetatorilor. N. Bălcescu fusese deus la Dejurstfa oștirii, unde l-a vizitat, înainte de martie 1841, cînd a fost trimis Agiei Capitalei, prietenul și corespondentul său venit de la Paris, Ion Ghica. Ducîndu-se să-l vadă pe Grigore Alexandrescu, închis și el la Dejurstfă, în Gorgani, ofițerul de pază i-a propus lui Ion Ghica să-i arate și pe N. Bălcescu. „În camera în care am intrat, scrie Ion Ghica, un tînăr căruia îi mîjea mustața pe buze, ședea pe marginea unui pătucean de scînduri, fără alt așternut decît o manta soldățească ghemuită căpătii și o luminare de seu într-un sfeșnic de pămînt, care lumina un ceaslov, singura carte ce-i fusese permisă”⁷⁵. Acest arestat era N. Bălcescu, despre care J. A. Vaillant a scris, peste cîțiva ani⁷⁶, că ar fi fost maltratată în închisoare de spătarul Constantin Ghica, șeful oștirii. N. Bălcescu a dezmințit printr-o scrisoare din 5 iulie 1845, publicată în „Gazeta de Transilvania”⁷⁷ informația lui J. A. Vaillant. În închisoare el a fost supus la trei interogatorii în care a dat declarații contradictorii⁷⁸. În notele sale din 17/29 martie 1841, Ludovic Steege, referindu-se la sentința ce s-ar da pentru N. Bălcescu, scrie că acesta „a des chances favorable[s] à cause de la plural [ité des procès] verbaux qui se contredisent et dont les plus compro[mettants sont] mis sur le compte de l'intimidation...”⁷⁹.

Procesul conspiratorilor a început la 21 februarie 1841⁸⁰. În aceeași zi, șeful oștirii a dat un ordin de zi prin care iuncărul N. Bălcescu a fost scos

⁷¹ N. Bălcescu, *Mersul revoluției în istoria românilor*, în *Opere*, tomul I, partea II-a. *Scriseri istorice, politice și economice* (ediție critică adnotată cu o introducere de G. Zane), București, 1940, p. 103.

⁷² Cf. G. Zane, *op. cit.*, p. 189.

⁷³ *Ibidem*, p. 190—193.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 250, anexa III, p. 252, anexa IV, p. 277, anexa XXI, unde Alexandru Ghica spune că arestații erau „amestecați în turburătoarele uneltiri de revoluție”.

⁷⁵ Ion Ghica, *Nicu Bălcescu, Opere complete. Scriseri*, vol. III (Scrisori către V. Alecsandri), cu o prefață, indice de lucruri, localități, persoane și de cuvinte de Petre V. Haneș, Buc. Edit. Minerva 1914, p. 380.

⁷⁶ J. A. Vaillant, *op. cit.*, p. 407. Vezi și G. Zane, *op. cit.*, p. 20.

⁷⁷ N. Bălcescu, *Opere IV, Corespondență...*, p. 61 și „Gazeta de Transilvania”, VIII (1845), nr. 60 din 26 iulie, p. 239.

⁷⁸ M. I. Kogălniceanu, *Cîteva acte ale familiei Negri și ale lui L. Steege*, în „Arhiva românească”, X, (1945—1946), p. 193—194. Vezi și G. Zane, *op. cit.*, p. 201.

⁷⁹ M. I. Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 194.

⁸⁰ G. Zane, *op. cit.*, p. 203.

din slujba oștirii⁸¹. După confruntările cu martorii, acuzaților nu li s-a dat dreptul la apărare⁸². Sentința de condamnare a urmat la 9 aprilie 1841. Opt dintre acuzați au fost condamnați la cîte zece ani de ocnă, patru, între care Mitică Filipescu, la cîte opt ani închisoare; N. Bălcescu, socotit minor (declara-se la cercetări că are 19 ani!)⁸³, la trei ani surghiun la mănăstirea Mărgineni (județul Prahova). Eftimie Murgu fusese extrădat Austriei⁸⁴, ca supus habsburgic.

Condamnarea mai ușoară a lui N. Bălcescu (este exclus ca șeful oștirii, Constantin Ghica, să nu fi știut vîrsta exactă, declarată în 1838 de acesta în cererea lui de primire în oștire!) se explică, de bună seamă, prin rolul secundar avut de el în conspirație și prin stăruințele pe lîngă Domn ale mamei și rudelor acuzatului.

După ștergerea din rîndurile oștirii, fostul iuncăr a fost trimis la 7 martie, prin mijlocirea Divanului judecătoresc, Agiei Capitalei, spre a fi reținut acolo pînă la pronunțarea sentinței asupra procesului în care fusese implicat.⁸⁵ Puțin înainte de 30 martie /11 aprilie 1841 fusese eliberat din închisoare Ion Cîmpineanu, probabil, cum bănuiește Ludovic Steege, în notele sale din această zi, pentru a se atenua efectul asprimii condamnărilor ce urmau a fi date conspiratorilor din grupul condus de Mitică Filipescu. Destul de tîrziu, la 7 iulie, N. Bălcescu a fost trimis în „surghiun“, la mănăstirea Mărgineni⁸⁶, unde a și fost primit a doua zi. Peste mai puțin de un an de la pronunțarea sentinței de condamnare, la 18 aprilie 1842, Alexandru Ghica l-a iertat de restul pedepsei⁸⁷, desigur tot în urma stăruinței mamei și rudelor condamnatului. Informația dată de Ion Voinescu II, acceptată și de Gr. G. Tocilescu și de alții, că N. Bălcescu a rămas doi ani la Mărgineni „pînă ce Bibesco se sui pe scaunul Domnesc“⁸⁸, nu corespunde deci adevărului. După venirea la domnie a lui Gheorghe Bibescu, au fost eliberați și ceilalți condamnați din 1841, care mai erau în viață, dar Mitică Filipescu a murit curînd după eliberare din cauza regimului de exterminare la care fusese supus.

Referindu-se la rezultatele conspirației din 1840, N. Bălcescu scrie în *Mersul revoluției în istoria românilor* că tînăra Partidă Națională, nerăbdătoare de a activa „se ispitește în 1840 a preluda la o mișcare, dar timpul nu sosise și ea nu izbutește alt, fără numai a înscri vreo cîteva nume mai mult în șirul martirilor libertății române. De atunci își mărginește lucrarea în propaganda tainică și de față a ideilor, în scrieri literare, și caută a pregăti revoluția viitoare și a formula sinteza ei“⁸⁹.

⁸¹ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondență...*, p. 463.

⁸² G. Zane, *op. cit.*, p. 205.

⁸³ *Ibidem*, p. 205, inclusiv nota 3.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 291, anexa XXVI.

⁸⁵ G. Zane, *op. cit.*, p. 275 și 276, anexele XVIII și XIX.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 302—303, anexa XXXIII.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 245.

⁸⁸ I. Voinescu, *op. cit.*, p. 3.

⁸⁹ N. Bălcescu, *Opere*, tomul I, partea II-a, București, 1940, p. 103.

Închisoarea n-a făcut din N. Bălcescu un revoluționar, el devenise revoluționar încă din timpul când frecventa pe Ion Cîmpineanu și pe Eftimie Murgu, dar ea l-a călit, a încheiat procesul formării lui ca revoluționar. Adreșându-se lui A. C. Golescu la 4 martie 1850, pe când se afla în exil la Paris, N. Bălcescu a arătat rolul deținerii sale în închisoare în formarea lui ca revoluționar. „Quant à moi, scribe el, j'étais fatalement en quelque sorte, poussé à être révolutionnaire. J'avais commencé la vie en me faisant mettre en prison pour la révolution et prison oblige comme noblesse“.⁹⁰

Ieșit din închisoare, N. Bălcescu s-a ținut ceva mai mult de un an în rezervă, aplecându-se studiilor de istorie, dar, cum se vede din cele arătate de el în 1850, n-a renunțat de a acționa ca revoluționar. Nu era izolat. Vechiul său prieten, Ion Ghica, aflat în Moldova profesor la Academia Mihăileană, continua să lupte pentru același ideal. Scriind la 30 mai 1843 lui Mihail Czai-kovsky, la Constantinopol, Ion Ghica afirma că mulți dintre revoluționarii din 1840 erau descurajați, dar el nu. „Moi je suis resté inébranlable comme une colonne, declara el, et lorsque une conviction s'est formée par suite de raisonnements justes, sentis, cette conviction on la garde, on la nourrit, on peut taire les sentiments quand on a tout à perdre en les proclamant, mais, jamais n'en vêtit d'autres“⁹¹. Rămăsese singur să lupte „mais, scribe el, je puis compter sur le paysan, qu'au moins, lui opprimé et mécontent, est toujours prêt, toujours disposé“⁹². Ion Ghica nu era de fapt nici el singur. În toamna aceluiași an, împreună cu el și cu căpitanul Chr. Tell, N. Bălcescu pășea la alt capitol al vieții sale, înființînd o nouă organizație revoluționară secretă, „Frăția“, menită să pregătească mai adînc și mai cuprinzător necesara revoluție pe care poporul român trebuia s-o facă pentru dezvoltarea sa socială și națională. Acum N. Bălcescu nu mai era un ucenic revoluționar, ci un revoluționar matur.

---

⁹⁰ N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Correspondență...*, p. 279. Vezi și Vasile Maciu, *De la conception sociale et politique de Nicolae Bălcescu*, în „Nouvelles Etudes d'Histoire présentées au X-e Congrès des sciences historiques“, Rome, 1955, Editions de l'Académie de la République Populaire Roumaine, Bucarest, 1955, p. 376.

⁹¹ P. P. Panaitescu, *Planurile lui Ioan Cîmpineanu pentru unitatea națională a românilor...*, p. 43.

⁹² *Ibidem*, p. 44.